

A NEMEK ÖSSZEZAVARÁSA

GENDER MAINSTREAMING: A FÉRFI ÉS A NŐ VÉGE?

*Az ember férfiként és nőként válik Isten képmásává azzal,
hogy saját maga ellentétét szereti.*
EUGEN ROSENSTOCK-HUESSY (1888—1965)

*Az életet elveszíteni nem nagy ügy,
de azt végignézni, amint az élet értelme szertefoszlik, elviselhetetlen.*
ALBERT CAMUS (1913—1960)

Előszó

DOMINIK KLENK

Az ezredfordulóval átfogó fordulatnak kellene bekövetkeznie a nemek viszonyában is. Erre kötelezte magát Szövetségi Kormányunk egy az egész EU-ra kiterjedő kezdeményezés keretében, amikor 2000. július 26-i ügyrendjében a következőket rögzítette: „A nők és a férfiak egyenlősége általános vezérelv, és ezt a Szövetségi Kormányunknak a saját területén minden politikai, normatív és igazgatási intézkedésében támogatnia kell (gender mainstreaming).” Ez önmagában még nem jelent semmi újat, hiszen az egyenlőség amúgy is rögzítve van az Alkotmány 3. cikkében. Új azonban a zárójelben bevezetett „gender mainstreaming” kifejezés. Úgy tűnik, e nehezen megfogható és lefordíthatatlan szókonstrukció Európa-szerte kulcsszerepet játszik a nemek egyenlőségét szolgáló törekvésekben; és bár a „vezérelv” világosan nem is körvonalazható, mégis maximális értelmezési fennhatóságot tulajdonítanak neki minden társadalompolitikai intézkedés tekintetében.

Ma már mindenki „mainstream”-el: a hivatalok és a munkaadók, az iskolák és az oktatási intézmények, a szociális és a pedagógiai intézmények, a felső és alsó szintű politikai, gazdasági és egyházi vezetők. A „gender” fogalmával kapcsolatban mégis nagy homály uralkodik, hiszen az ezzel a címkével ellátott ajánlatok palettája zavarba ejtően ellentmondásos: A gender mainstreaming jelentheti a munkahelyi óvodák támogatását abból a célból, hogy a dolgozó anyákat tehermentesítsék, de jelentheti magukban az óvodákban a nemekre jellemző viselkedési szerepminták tudatos leépítését is. A projektben megvalósulhat egy vélten politikailag korrekt bibliafordítás, de megvalósulhatnak a közösségi, egyházi vagy magán támogatók hagyományos értelemben lányoknak, ill. fiúknak való oktatási és szabadidős programajánlatai is. Ezek között találni néhány értelmet, de sok megkérdőjelezhető is.

FOGALOMZAVAR MINT PROGRAM

Az, hogy a gender mainstreaming fogalom ennek során sajátságosan homályos marad, tudatosan történik. És az, hogy növeli az általános zavart, bizonyos mértékig tervezett program. Ha közelebbről megnézzük, egy olyan koncepció körvonala alakul, amelynek csak az előtérben célja a nemek egyenlősége; a háttérben a nemek mint kategóriának, a férfi és a nő

Előszó. Dominik Klenk: *A nemek összezavarása. Gender mainstreaming. A férfi és a nő vége?* Kairosz Kiadó • Budapest, 2009

1

közötti különbségnek a felszámolásáról van szó. Ezt szolgálja a „gender” fogalmának politikai eszközként való bevezetése. Az adott „férfi és nő”, „férfias és nőies” meghatározások sikeres kiktüszöbölése felé tett első lépés — így magyarázzák nekünk a gender mainstreaming teoretikusai — a „nem” egyértelmű fogalmának elhomályosítása és a nemi kategóriák összezavarása. Egy személyes élmény megmutatja, hogy mennyire előrehaladt időközben ez az összezavarás. Egy késő nyári reggelen — két apa és két fia — felkerekedtünk, hogy felfedezzük a vad és szép Odenwald erdejét. Nem túrázni akartunk; a fiúk kalandra vágytak, sárkányvadászatot rendeztek a bárányfelhős égen, párbajt vívtak a korhadt faóriásokkal, másztak a sziklatengeren és az erdei szorosokon át. A kaland pillanata az apák számára mintegy másfél órával később következett. Időközben felütöttük a tanyánkat, kolbászt és vargányát süttöttünk, amikor két nő közeledett a tűzhelyünkhöz, akik nyilvánvalóan szintén grillezni szerettek volna. Örömmel fogadták a meghívásunkat a tűzhöz, barátságosak voltak, és kiderült róluk, hogy azonos nemű párt alkotnak. Amikor induláshoz készülődtünk, kétségünknek adtunk hangot, hogy a kialakuló párzás még át tudja-e sütni kiadós hússzeleteiket. Ő, emiatt nem aggodjám, vélte az egyik, és rámutatott a partnerére: „Ő („er”, hímnemű személyes névmás) a húst úgyis csak közepesen megsütve szereti.” Otthon éppen el akartam mesélni a történetet a feleségemnek, amikor megelőzött: „Képzeld, ma milyen élményünk volt a tónál: mellettünk egy férfpár telepedett le. Miközben a kettő közül az egyik éppen úszott, megszólalt a mobilja. A másik azt mondta, ... igen, minden nagyon jó... de kicsit később mennek csak kávézni, ugyanis ő („sie”, nőnemű személyes névmás) még a vízben van.”

A NEMEK ÖSSZEZAVARÁSA MINT CÉL

Furcsa két eset ugyanazon a napon — véletlen? Ezek a furcsa tapasztalatok egy új valóságra hívják fel a figyelmünket. Annak, ami itt a személyes találkozások szintjén megtörtént, még alig felismert, messzire ható következményekkel járó társadalmi háttére van. Nevezhetnénk a nemek összezavarásának, lopakodó valóságvesztésnek, sőt támadásnak az élet alapvető teremtett rendje ellen — vagy egyszerűen az úgynevezett gender-perspektíva kultúrát formáló következményeinek.

A gyermekeink létalapja kedvéért érdemes egy pillantást vetni annak az ideológiának a háttérére és érveire, amely időközben érvényesülni tudott a kultúránkban, az egyházban, a társadalomban és a politikában, és célja először a nemek közötti határok összemossa, végül azok megszüntetése. Ezen ideológia megvalósításának eszköze a gender mainstreaming vezérelve. Így szívároog be egy kultúrakutatók által létrehozott gondolkodási minta a Parlamentbe és eljut egészen az óvodákba.

ÁLTALÁNOS TÁRSADALMI FELADAT

Döbbenetes, hogy az információs társadalom korában egy ilyen horderejű program néhány éven belül megvalósításra kerülhet az értékekről szóló nyílt vita és a társadalmi konszenzus megteremtése nélkül. Nemcsak Németországban, hanem európai szinten is sokrétű elköteleződést tapasztalhatunk: nők és férfiak komolyan törekszenek a nemek közötti igazságosságra azzal a nemes szándékkal, hogy a szerepkliákat elutasítsák, megnevezzék és elhárítsák az igazságtalanságot és a hátrányos megkülönböztetést. Számos ilyen értékes kezdeményezésre nézve a gender mainstreaming — eleinte — biztos cselekvési fórumot kínál. Közép és hosszútávon azonban elgáncsolja mindazt, ami a két nem méltóságáért és a férfiak és nők közötti békés, de meg nem szüntetett polaritás mellett foglal állást.

Előszó. Dominik Klenk: *A nemek összezavarása. Gender mainstreaming. A férfi és a nő vége?* Kairosz Kiadó • Budapest, 2009

2

Ezért éppen itt az ideje, hogy nyílt és termékeny vita induljon annak az intézkedéscsomagnak az alapjairól és hatásairól, amelyet társadalmunk „általános feladatává” nyilvánítottak. Ez a fogalmak tisztázásával kezdődik.

- Mit értünk „nem” és „nemek” alatt?
- Mit jelent a „gender” és mit a „mainstreaming”?
- Milyen elképzelést kínál az egyenlőségről az egyenlőségi politika ebben a formájában?
- Milyen szellemtörténeti áramlatokból táplálkozik a „gender” koncepciója, és milyen elegyítéssel válik politikai programmá?
- Milyen emberképet vesz alapul, és milyen társadalmpolitikai ideálokot követ?
- Milyen aktuális visszás állapotokra hivatkozik a stratégia, és milyen megoldásokat kínál ezekre?

A könyvben található hozzászólások éppen ezeknek a kérdéseknek szeretnének utánajárni. Az első részben Konstantin Mascher vázlatosan megvilágítja a gender mainstreaming érveit, gondolkodásmintáit és nemzeti, ill. nemzetközi szinten ható stratégiáit. A Monika Hoffman által összeállított rövid kronológia szemlélteti, hogyan történt eddig az új irányelv alkalmazása a politikában, a tudományban és a joggyakorlatban. Ehhez csatolunk egy a témába illő válogatást olyan publikációkból, amelyek kritikusan foglalnak állást a gender-aktivisták álláspontjaival és módszereivel kapcsolatban. A második részben az emberképre is áttevődő kérdésekről van szó. A férfi és a nő házasságának bibliai-antropológiai megalapozásával Christl R. Vonholdt a tájékozódáshoz ad kitérő keretet, amely világossá és érthetővé teszi Isten teremtési rendjét. Sipos Írisz rámutat a testi lét központi jelentőségére a bibliai teremtés- és üdvösségtörténet szempontjából, és síkraszáll az egyháznak testként való elmélyült önértelmezése mellett.

A harmadik rész végül az érett férfiasság és nőiesség kialakításának feltételeivel foglalkozik. Az ehhez szükséges sikeres azonosulás a saját nemmel és az egyre növekvő képesség a másik nemmel való kapcsolatra, újra a pedagógia és a lélekigondozás fókuszába kell, hogy kerüljön, és ezeknek értelemszerűen az önéletrajzokban is tükröződniük kell. Markus Hoffman új perspektívát nyit meg a keresztyén lelkigondozás és tanácsadás előtt, azt, hogy meg kell mutatni a tanácsot kérőknek a saját identitásuk megértéséhez és a férfi, illetve női képességek kibontakoztatásához vezető utakat. Egy bátorító beszélgetés szemlélteti az elbizonytalanodás nehézségét, olyan emberrel, akinek meg kellett küzdenie női identitásáért, de ezáltal egyben megalapozott reményt is szerzett a teljes életre. Végül a gender-ideológián túli, olyan konstruktív pedagógiai alternatívákra bátorít Konstantin Mascher, amelyek a fiúk és a lányok önértelmezését szabad és alkotó módon fejlesztik: a nemeknek megfelelő nevelés az, amely megfelel a fiúk és a lányok eltérő szükségleteinek. A hozzászólások a gender mainstreaming feltételezéseihez és módszereihez való differenciált megközelítés aspektusainak széles skáláját bontakoztatják ki. Áttekintéssel rendelkező emberekre van szükség, akik a kulturális normák messzire ható átértékelését felismerik, erről hozzáértően és bátran állást foglalnak, és kiállnak az élet kultúrája mellett. Ugyanis az, amit ösztársadalmi általános feladatként ránk szabtak, sürgősen kritikai vizsgálatra szorul a keresztyén értékétika alapján. Ezzel a kötettel erre szeretnénk bízni.